

Л.О. Лещенко, аспірант

Харківський національний аграрний університет ім. В.В Докучаєва

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ОВОЧІВНИЦТВА ВІДКРИТОГО ГРУНТУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто сучасний стан розвитку галузі овочівництва відкритого ґрунту Харківської області; порівняно її обсяги виробництва з провідними областями країни. Визначені основні проблеми, що впливають на втрати овочевої продукції, її якість. Проаналізовано показники виробництва овочів відкритого ґрунту у сільськогосподарських підприємствах області. Обґрунтовано впровадження інтенсивних технологій, інноваційних підходів, модернізації матеріально-технічної бази, що є одними з головних умов підвищення обсягів виробництва, урожайності та рівня рентабельності підприємств. Виявлено основні проблеми виробництва овочів відкритого ґрунту. Визначено основні фактори, які зумовлюють необхідність і доцільність розвитку овочівництва в Харківській області, наголошено на необхідності нарощування обсягів виробництва овочів відкритого ґрунту для задоволення потреб населення.

Ключові слова: овочівництво, виробництво, урожайність, сільськогосподарські підприємства, відкритий ґрунт.

Постановка проблеми. Висока соціальна значимість і економічна доцільність виробництва овочевої продукції прискорили розвиток овочівництва в усьому світі. Перетворення овочівництва в одну з найважливіших галузей сільського господарства, що базується на розвиненій матеріально-технічній базі, активному використанні досягнень науки і є предметом особливої турботи з боку держави і є характерною рисою кожної економічно розвиненої країни з високим рівнем життя.

За останні роки в Україні майже при незмінних площах виробництва, завдяки підвищенню врожайності, валовий збір овочів збільшився в півтора рази. Цьому сприяло запровадження сучасних технологій виробництва овочів на підставі застосування, в першу чергу, високопродуктивних сортів і гібридів, ефективних хімічних засобів захисту рослин, сучасних ресурсозберігаючих систем зрошення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові основи виробництва в овочевому підкомплексі висвітлені в роботах

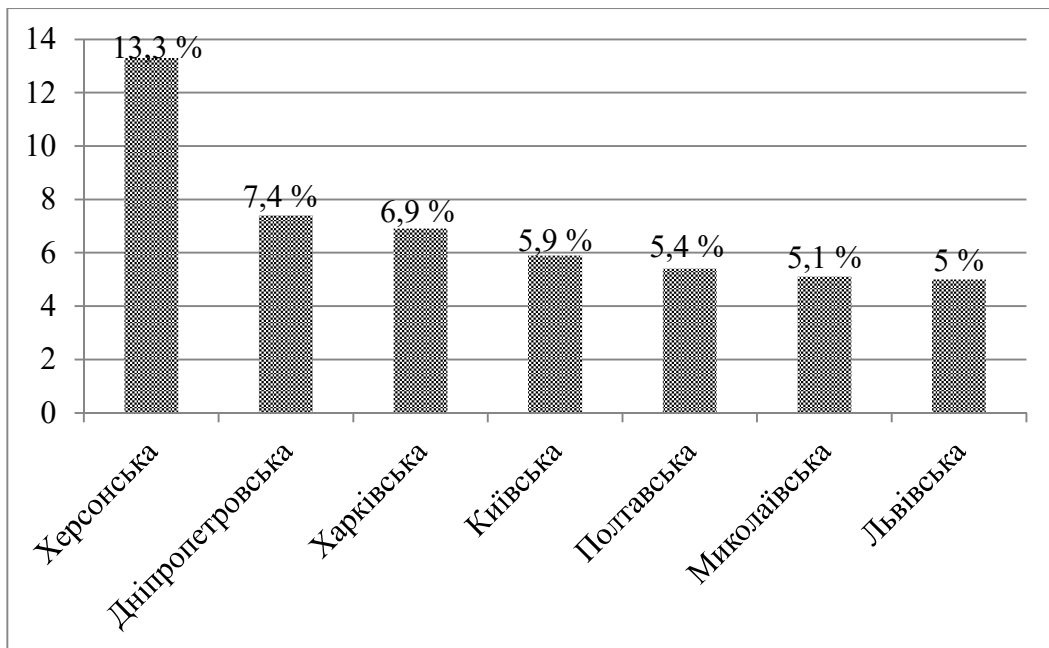
В.І. Благодатного, В.Г. В'юна, Л.О. Ганечка, В.І. Криворучка, В.В. Лазні, Л.О. Мармуль, В.Ю. Руденка, М.О. Скляревського, В.С. Уланчука, В.Я. Месель-Веселяка, В.П. Рудь, О.І. Лебединської та ін. Разом із тим в економічній теорії на практиці залишаються недостатньо повно з'ясовані питання щодо визначення теоретичних понять, суті та чинників організації інтенсивного виробництва в галузі овочівництва у ринкових умовах.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного стану розвитку овочівництва відкритого ґрунту Харківської області.

Виклад основного матеріалу досліджень. Однією із важливих особливостей овочівництва є його висока трудомісткість. Тому в підвищенні його економічної ефективності важливе значення має використання внутрішніх і зовнішніх інновацій, спрямованих на підвищення технічної забезпеченості галузі сучасною високопродуктивною технікою, оскільки процес її зношення, старіння і вибуття прогресує [3].

В даний час на ринку продукції овочівництва відбувається посилення конкурентної боротьби, викликане тим, що на вітчизняний ринок овочів значною мірою впливає зростання поставок більш конкурентоспроможною імпоротною продукції. Цьому також сприяє недосконалість організаційно-економічного механізму господарювання сільгоспвиробників овочевої продукції.

Овочівництво - важлива складова частина агропромислового комплексу України, зокрема Харківської області (рисунок). Галузь овочівництва в області останнім часом набуває все більшого розвитку через сприятливі ґрунтово-кліматичні умови та зростання попиту на овочеву продукцію, що є основними чинниками розширення виробництва в досліджуваній галузі.

Питома вага галузі овочівництва по областях України у 2014 р.

У 2014 р. за показником валового виробництва із-поміж областей України до трійки лідерів входять Херсонська (1285,5 тис. т або 13,3 % до загальної по Україні), Дніпропетровська (709,6 тис. т або 7,4 %) та Харківська (665,8 або 6,9 % тис. т) області, що характеризуються вигідним географічним положенням з точки зору організації руху матеріальних потоків, рівнем технологічної готовності, а також збільшенням щільності населення, зростанням платоспроможного попиту.

Овочі вирощують у закритому та відкритому ґрунті з метою отримання продукції протягом цілого року. Найбільше поширення в Україні мають 7-10 овочевих культур відкритого ґрунту, з-поміж яких капуста, цибуля, часник, перець, із баштанних – кабачки, гарбузи столові та кавуни. Вирощування зазначених культур на території України має певні територіальні відміни зумовлені низкою природно-географічних та соціально-економічних чинників, сукупність яких і формує сучасну географію овочівництва [4].

Виробництвом овочів відкритого ґрунту в Харківській області займаються сільськогосподарські підприємства та господарства населення.

Важливим завданням агропродовольчої політики є забезпечення населення овочевою продукцією. Обсяг виробництва овочів відкритого ґрунту в 2014 р. склав 248,9 тис. ц. В таблиці наведені дані виробництва овочів підприємствами Харківської області відкритого ґрунту. Згідно представлених даних найбільшим виробником овочевої продукції у 2014 р. в Харківській області було СФГ «Дружба» Чугуївського району (140,5 тис. ц). Найменше овочів виробило ДП СГП Дергачівської виправної

колонії № 109 (22,0 ц). Серед підприємств відкритого ґрунту найбільш рентабельним є ТОВ "АНКО - 2005" (122,3 %), а найбільш збитковим є ДП СГП Дергачівської виправної колонії № 109 (-76,6 %),

Інтенсифікація овочівництва, спрямована на значне збільшення врожайності і валових зборів вирощуваних овочевих культур, неможлива без широкого впровадження нових технологій, інноваційних підходів до організації виробництва, без наукового супроводу впровадження інновацій та бізнес-процесів, пов'язаних з реалізацією намічених заходів.

При впровадженні інтенсивних технологій виробникам овочів відкритого ґрунту важливо розробити комплекс організаційно-економічних заходів, які спрямовані на раціональне використання робочого часу працівників, матеріальних, грошових та інших ресурсів. Високу віддачу трудових і матеріально-технічних засобів інтенсивні технології забезпечують лише при додержанні усього комплексу рекомендованих заходів. Відхилення хоча б в одній ланці від загального технологічного ланцюга супроводжується не лише зниженням урожайності сільськогосподарських культур, а й зменшенням рівня окупності витрат [2].

Таблиця 1

Виробництво овочів відкритого ґрунту сільськогосподарськими підприємствами Харківської області, 2014 р. *

Підприємство	Всього					1 центнера, грн.		Рівень рентабельності / (збитковості) %
	Кількість продукції, ц	Виробнича собівартість тис. грн.	Повна собівартість тис. грн.	Виручка, тис. грн.	Прибуток (збиток), тис. грн.	Повна собівартість	Ціна реалізації	
ТОВ "АНКО - 2005" (БОРІВСЬКИЙ)	822,0	319,9	327,9	728,8	400,9	398,91	886,62	122,3
СФГ "АГРОСТІЛ" (ВОВЧАНСЬКИЙ)	392,0	53,8	54,2	31,1	-23,1	138,27	79,34	-42,6
ДП СГП ДЕРГАЧІВСЬКОЇ ВИПРАВНОЇ КОЛОНІЇ № 109 (ДЕРГАЧІВСЬКИЙ)	22,0	19,3	19,7	4,6	-15,1	895,45	209,09	-76,6
ПП "АГРОПРОГРЕС" (КЕГИЧІВСЬКИЙ)	18,0	1,8	2,1	1,5	-0,6	116,67	83,33	-28,6
ТОВ "ВЕРА" (КЕГИЧІВСЬКИЙ)	3 257,0	635,2	784,5	888,9	104,4	240,87	272,92	13,3
ПАОП "ПРОМІНЬ" (КРАСНОГРАДСЬКИЙ)	163,0	39,2	45,1	33,6	-11,5	276,69	206,13	-25,5
ТОВ "КРАСНОГРАДСЬКА ОВОЧЕВА ФАБРИКА" (КРАСНОГРАДСЬКИЙ)	14 902,0	3 485,0	3 646,8	6 400,2	2 753,4	244,72	429,48	75,5
СТОВ "КАЧАЛІВСЬКЕ" (КРАСНОКУТСЬКИЙ)	34,0	7,5	7,7	10,9	3,2	226,47	320,59	41,6
ПАТ "АЛЬЯНС" (ПЕРВОМАЙСЬКИЙ)	39 191,0	35 064,0	36 636,2	34 724,0	-1 912,2	934,81	886,02	-5,2
ПСП "ПЕРШЕ ТРАВНЯ" (САХНОВЩИНСЬКИЙ)	56,0	1,7	2,1	1,8	-0,3	37,50	32,14	-14,3
СК "ВІТЯЗЬ" (ЧУГУЇВСЬКИЙ)	7 874,0	1 720,5	2 109,7	1 359,0	-760,7	269,20	172,59	-35,6
ТЗДВ АГРОФІРМА "ГРАКОВЕ" (ЧУГУЇВСЬКИЙ)	2 034,0	191,6	214,8	178,7	-36,1	105,60	87,86	-16,8
С(Ф)Г "ДРУЖБА" (ЧУГУЇВСЬКИЙ)	140 512,0	2 859,1	2 987,6	3 015,4	27,8	21,26	21,46	0,9
ТОВ "АГРОЗЕРНОПРОМРЕСУРС"	32 631,0	2 672,2	2 774,9	3 044,8	269,9	85,04	93,31	9,7

* Джерело: розрахунки автора за даними Головного управління статистика Харківської області [1]

Сучасне виробництво овочів характеризується скороченням частки великих колективних сільськогосподарських підприємств і зростанням частки особистого підсобного сектора. З великомасштабної галузі овочівництво перетворилося в дрібнотоварне, скоротилися обсяги виробництва в спеціалізованих підприємствах. Обробіткою овочевих культур займаються немеханізовані, низькотехнологічні невеликі господарства, і, як наслідок, спостерігається зростання собівартості продукції, нестабільна рентабельність виробництва і низька врожайність.

Для вирішення проблеми забезпечення овочевою продукцією жителів регіону була розроблена Програма розвитку овочівництва, картоплярства та переробної галузі в Харківській області на період до 2020 р., яка передбачає одночасно зі зростанням обсягів виробництва здійснення заходів, направлених на оптимізацію структури валового збору овочів у розрізі овочевих культур у напрямі наближення її до раціональної норми споживання. Згідно з Програмою з цією метою в овочівництві відкритого ґрунту перевагу буде надано розширенню площі посівів і збільшенню обсягів виробництва томата, перцю солодкого, баклажана, зелених і малопоширених овочевих культур.

У сучасних умовах господарювання одним з головних напрямків підвищення ефективності овочевого господарства є розробка і реалізація системи заходів його сталого розвитку.

При цьому розвиток овочівництва в області необхідно здійснювати шляхом глибокої інтенсифікації виробництва з широким впровадженням інноваційних підходів, модернізації матеріально-технічної бази і підготовки фахівців нової формації.

Пріоритетом стає вирішення наступних завдань:

- просування і широке впровадження інноваційних технологій для збільшення обсягів виробництва овочевої продукції;
- забезпечення переробних підприємств сировиною для овочевої консервації;
- стабільне цілорічне постачання населенню екологічно чистої овочевої продукції.

Основними факторами, які зумовлюють необхідність і доцільність розвитку овочівництва в Харківській області, є:

- дефіцит якісної вітчизняної овочевої продукції;
- політика імпортозаміщення;
- високий потенціал розвитку овочівництва ;

- конкурентні переваги, обумовлені вигідними ґрунтово-кліматичними умовами, наявністю кваліфікованих трудових ресурсів і історичними традиціями овочівництва.

Висновки. Проведені нами дослідження показали, що важливими факторами зниження собівартості виробництва овочів є: підвищення комплексної механізації, розширення практики крапельного зрошення, застосування комплексу добрив і засобів захисту рослин, що дозволить знизити трудомісткість продукції, собівартість овочів та підвищити рівень прибутковості.

Таким чином, в даний час потенціал галузі овочівництва реалізований не в повному обсязі, Харківська область має значні ресурси нарощування власних обсягів виробництва овочів відкритого ґрунту для задоволення потреб населення доступними продуктами харчування. За рахунок підвищення рівня урожайності овочевих культур можна досягти значного збільшення виробництва овочів в області та підвищення ефективності їх вирощування.

Бібліографічний список: 1. Головне управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kh.ukrstat.gov.ua/>. 2. Плодоовочевий ринок України: довідник – Дніпропетровськ: АПК-Інформ, 2005. – 104 с. 3. Роганіна В.Є. Планування розвитку овочівництва на основі інновацій / В.Є. Роганіна // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 8. – С. 132-137. 4. Сухий П.О. Сучасний стан та перспективи розвитку овочівництва в Україні Ученые записки / П.О. Сухий, Заячук М.Д. Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – 2012. – № 3. – С. 38-48.

Л.А. Лещенко. Современное состояние развития овощеводства открытого грунта Харьковской области. В статье рассмотрено современное состояние развития отрасли овощеводства открытого грунта Харьковской области; сопоставлены ее объемы производства с ведущими областями страны. Определены основные проблемы, влияющие на потери овощной продукции, ее качество. Проанализированы показатели производства овощей открытого грунта в сельскохозяйственных предприятиях области. Обоснованно внедрения интенсивных технологий, инновационных подходов, модернизации материально-технической базы, которые являются одними из главных условий повышения объемов производства, урожайности и уровня рентабельности предприятий. Выявлены основные проблемы производства овощей открытого грунта. Определены основные факторы, которые обуславливают необходимость и целесообразность развития овощеводства в

Харьковской области, отмечена необходимость наращивания объема производства овощей открытого грунта для удовлетворения потребностей населения.

Ключевые слова: овощеводство, производство, урожайность, сельскохозяйственные предприятия, открытый грунт.

L.O. Leshchenko. The current state of development of open ground vegetable growing of the Kharkov region. The article reviews the current state of the field of open ground vegetable Kharkiv region; its production compared with the leading areas of the country. The main problems are affecting the loss of vegetable production and its quality. Analyzed the performance of open ground vegetable farms in the region. Grounded introduction of intensive technologies, innovative approaches, modernization of logistics, which is one of the main conditions for increasing production volumes, productivity and profitability of enterprises. The basic problem of open ground vegetable production are identified. The main factors that determine the need and feasibility of vegetable production in the Kharkiv region, stressed the need to increase production of vegetables open ground to meet the needs of the population.

Keywords: vegetable production, productivity, farms, open ground.